

Prikazi

IZ POVIJESTI HRVATSKOGA PRAVNOG NAZIVLJA

(Husinec, Snježana. 2020. *Od punomoćja do punomoći, od vlastitosti do vlasništva. Hrvatsko pravno nazivlje u sudskoj praksi od 1848. do 1918.* Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. 449 str.)

Hrvatsko pravno nazivlje jedno je od područja strukovnoga nazivlja čiji je razvoj neraskidivo vezan uz povijest hrvatskoga jezika. Da bi se razumjele zakonitosti područja prava, kao i drugih društvenih i humanističkih disciplina, nije dovoljno usvojiti znanje strukovnoga područja nego i ovladati širim društveno-povijesnim kontekstom. Knjiga Snježane Husinec *Od punomoćja do punomoći, od vlastitosti do vlasništva. Hrvatsko pravno nazivlje u sudskoj praksi od 1848. do 1918.* u tome potpuno uspijeva, prikazujući oblikovanje i razvoj hrvatskoga pravnog nazivlja od polovice 19. stoljeća do 1918. godine, tj. u vrijeme intenzivnoga razvoja hrvatskoga strukovnog nazivlja. Na primjeru nazivlja iz područja sudske prakse autorica nastoji odgovoriti na pitanja o tome kakav je bio živi pravni jezik u praktičnoj svakodnevnoj upotrebi, u kojoj se mjeri novostvoreno nazivlje upotrebljavalo na sudovima i u odvjjetničkim uredima te je li ono postalo blisko i laicima u obavljanju vlastitih svakodnevnih pravnih poslova. S obzirom na dugotrajnu prevlast njemačkoga jezika u javnoj upotrebi opravdano se pitati i koliki je njegov utjecaj na usustavljivanje i upotrebu hrvatskoga pravnog nazivlja u svakodnevnoj jezičnoj praksi. Navedenim pitanjima počinje složeno terminološko istraživanje koje se odnosi na tvorbu nazivlja, njegovu upotrebu u različitim registrima i naposljetku odnos nazivlja dvaju jezika isprepletenih u jednoj strukovnoj zajednici koju čini sudska praksa.

Ova opsežna znanstvena monografija sastoji se od pet velikih poglavlja kojima prethodi uvod, a slijede ih zaključak, bibliografija i prilozi poput tabličnoga prikaza razvoja naziva u sudskim dokumentima i popisa analiziranih naziva. S obzirom na specifičnost nastanka i razvoja pravnoga nazivlja u Hrvatskoj bilo je potrebno odrediti i detaljno opisati širi povijesni i društveno-politički kon-

tekst u kojem se nazivlje počelo razvijati. Stoga je prvo poglavlje, pod naslovom *Hrvatska u sastavu Habsburške monarhije – državnopravni položaj i društvena obilježja*, u cijelosti posvećeno opisu tadašnjih društveno-političkih prilika. Osobita je pozornost posvećena jezičnom pitanju hrvatskoga jezika u 19. st. i početkom 20. st., u okviru kojega središnje mjesto zauzima odluka donesena 1848. godine o uvođenju hrvatskoga jezika kao službenoga jezika u Hrvatskoj. Budući da se knjiga bavi nazivljem sudske prakse, bilo je potrebno pojasniti i strukturu tadašnjega hrvatskog pravosuđa. Posljednji dio prvoga poglavlja posvećen je Šulekovu radu, koji je dobro poznat svakome tko se bavio razvojem hrvatskoga nazivlja.

Drugo poglavlje prikazuje terminološke teorije čije su postavke relevantne za analizu, počevši od klasičnoga terminološkog pristupa obradi nazivlja koji zastupa opća terminološka teorija, preko socioterminologije, komunikacijske terminološke teorije, sociokognitivne teorije do terminologije okvira. Središnji dio poglavlja donosi načela nastajanja novih naziva te međunarodne smjernice i metode terminološkoga rada, kao i načela za normiranje koja su uvriježena u normiranju nazivlja hrvatskoga jezika. Posljednji dio teorijsko-terminološkoga poglavlja opisuje jezik prava i njegove specifičnosti.

Treće poglavlje, nazvano *Jezično posuđivanje kao način postanka novih naziva*, logičan je nastavak teorijskoga uvoda i u njemu se opisuju različite vrste jezičnoga posuđivanja te definiraju prevedenice. Četvrto je poglavlje povijesni pregled razvoja hrvatskoga pravnog nazivlja. Osim opisa različitih inicijativa za oblikovanje nazivlja sredinom 19. stoljeća, od kojih su posebno istaknute one koje su rezultirale prvim prijevodima najbitnijih austrijskih zakona te stvaranjem prvoga rječnika pravno-političkoga nazivlja *Juridisch-politische Terminologie für die slavischen Sprachen Österreichs, Deutsch-kroatische, serbische und slovenische Separat-Ausgabe* iz 1853., čime je stvorena osnova modernom hrvatskom pravnom nazivlju, ono uključuje i analizu osvrta uglednih hrvatskih pravnih i jezičnih stručnjaka koji su svoja mišljenja o pravnom nazivlju objavljivali u časopisu *Mjesečnik*. Ta je analiza, kao svojevrsna samoprocjena jezikoslovnoga i terminološkoga rada, vrijedan uvid u tadašnje komunikacijske potrebe strukovne zajednice koja se nalazila u jedinstvenom položaju definiranja vlastita vokabulara. Također funkcionira kao polazište za središnji dio knjige, prikaz razvoja pravnoga nazivlja i određivanje vrijednosnoga suda autorice, koja iz da-

našnje pozicije može zaključivati o uspješnosti ostvarenja zadanih ciljeva te u kojoj su mjeri riješene zamjerke koje su tadašnji stručnjaci imali na postojeće pravno nazivlje.

Time dolazimo do petoga, najopsežnijega poglavlja knjige, prikaza empirijskoga istraživanja pravnoga nazivlja hrvatske sudske prakse u razdoblju od 1848. do 1918. godine. Istraživanje se sastoji od dvaju velikih ciljeva: prvi je cilj utvrditi koje se hrvatsko pravno nazivlje upotrebljavalo u sudskoj praksi u razdoblju njegova stvaranja od 1848. do 1918. godine i kako je ono bilo usustavljivano, dok je drugi cilj utvrditi vrstu i stupanj njemačkoga utjecaja na to nazivlje. S obzirom na to da je istraživanje usmjereno na upotrebu pravnoga nazivlja s područja građanskoga prava u stvarnoj svakodnevnoj jezičnoj upotrebi, korpus dostupnih autentičnih sudskih dokumenata odabran je kao najprikladniji korpus za analizu. Korpus dokumenata na hrvatskom jeziku nastalih u građanskim parničnim predmetima u razdoblju između 1853. i 1918. godine podijeljen je u četiri manja potkorpusa koji odgovaraju različitim desetljećima, a kako bi se mogla pratiti vremenska raslojenost, ovjerenost i razvoj promatranih naziva. Vjerujemo da bi istraživani korpus koji čine zapisnici, punomoći, osude, odluke, prizivi, prigovori i utoci, od kojih je većina morala biti transkribirana jer su pisani rukom, zbog svojega leksičkog bogatstva bio zanimljiv i široj jezikoslovnoj zajednici.

Istraživanju povijesnoga razvoja nazivlja određenoga područja uvijek je nužno pristupiti multimetodološki i iz različitih aspekata. Sam proces određivanja naziva za analizu proveden je pomnim istraživanjem svakoga potkorpusa i potvrđivanjem naziva u vlastitome usporednom korpusu zakonodavnih dokumenata. Dio toga usporednoga korpusa činio je i prvi hrvatsko-njemački rječnik pravnoga i političkoga nazivlja iz 1853. koji je, zajedno s korpusom ondašnjih zakona, služio i za ovjeru razvojnoga puta naziva, potvrđujući iz kojih je izvora sudska praksa prihvaćala potrebno nazivlje. Nazivi su zabilježeni prema razdoblju u kojem je za njih u glavnom istraživačkom korpusu nađena potvrda te je time dobiven tablični dijakronijski prikaz. Na temelju tih podataka autorica je oblikovala šest razvojnih terminoloških modela u koje je podijelila dobivene nazive, a koji se grubo mogu podijeliti na: razvojni model prema kojem jedan naziv postoji tijekom cijeloga promatranog razdoblja, na modele koji opisuju istoznačne nazive koji supostoje tijekom promatranoga razdoblja ili jednoga njegova dijela, na modele kojima se definiraju nazivi koji su tijekom razdoblja zamijenjeni no-

vim nazivima te model koji obuhvaća nazive koji su u jednom značenju upotrebljavani na početku razdoblja i poslije dobili konkurentne nazive.

Za pomniji opis složenosti terminoloških razvojnih modela koje je autorica predložila u svojem istraživanju trebalo bi daleko više prostora i razumijevanja pravnoga jezika no što dopušta forma prikaza, stoga ćemo navesti samo nekoliko zanimljivih primjera. Upućenomu poznavatelju hrvatske sudske terminologije zasigurno nije novina da nazivi *biljeg*, *dioba*, *dražba*, *glavnica*, *kamata*, *očevid*, *očitovanje*, *ovrha*, *prigovor*, *priziv* ili *vještak* pripadaju najstarijem sloju hrvatskoga pravnog nazivlja te se u istom obliku i danas upotrebljavaju. Uz potvrdu naziva u korpusu zakonodavnih tekstova i prvome njemačko-hrvatskom rječniku pravnoga i političkoga nazivlja autorica je značenje i upotrebu naziva provjeravala i u dvama rječnicima, Mažuranićevim *Prinosima za hrvatsko pravno-povjestni rječnik* (1908. – 1922.) i u navodima iz *Rječnika hrvatskog ili srpskog jezika JAZU* (1880. – 1976.). *Imovina* i *imetak*, *izposlovati* i *izhoditi*, *pravo zaloga* i *založno pravo* te *ugovor* i *pogodba* primjeri su istoznačnih naziva koji u sudskim dokumentima supostoje tijekom promatranoga razdoblja, a njihova se upotreba može razlikovati u kolokacijama koje tvore (npr. *stečajna imovina*, ali *imetak gibiv* i *negibiv*, *kretni* i *nekretni*) ili prema tome što zakonodavna praksa daje prednost jednoj od istoznačnica, npr. *pravo zaloga* u odnosu na *založno pravo*.

Određeni su pravni nazivi zabilježeni na početku razdoblja, ali su poslije zamijenjeni drugim nazivima, npr. *dostavnica* je zamijenila dotad upotrebljavani *dostavni list*, *maloletnik* je postao *malodobnik*, *protivna stranka* *protustranka*, dok *zahtevanje* postaje *zahtiev* ili *zahtjev*. Zanimljiv je i primjer pravnoga pojma punomoći koji se tijekom prvih desetljeća označavao kao *punomoćje*, *punovlastje* ili *povlastje*. Međutim, u svakodnevnoj se sudskoj praksi nijedan od tih naziva nije održao, nego su zamijenjeni novim nazivom *punomoć*.

Temeljno pravno nazivlje gotovo da bismo mogli odrediti kao dio opće kulture, slično kao što je poznavanje osnovnoga medicinskog vokabulara nužan preduvjet za snalaženje u određenim svakodnevnim komunikacijskim situacijama. No, za razliku od medicinskoga, hrvatsko je pravno nazivlje tijekom svojega razvoja bilo podložno mnogim promjenama koje su uglavnom bile posljedica društvenopolitičkih promjena. Zadnji je val takvih promjena zasigurno nastupio devedesetih godina 20. stoljeća kad je hrvatska neovisnost uzrokovala i reviziju pravnoga

nazivlja. Knjiga Snježane Husinec pokazuje nam da hrvatski jezik ima dugu i bogatu tradiciju pravnoga nazivlja koje je, za razliku od nazivlja mnogih suvremenih probitačnijih disciplina, imalo i tu privilegiju da vrsni pravni stručnjaci i jezikoslovci promišljaju o prikladnosti izbora određenih naziva. Uz opis toga organiziranog normiranja pravnoga leksika, autorica minuciozno bilježi i analizira stvarnu usporedbu predloženih naziva te navodi njihove potvrde u stručnim i općejezičnim izvorima. Opsežnost metodološkoga aparata koju dijakronijska analiza stavlja pred istraživača autorica uspijeva jednostavno i precizno prenijeti u opisima naziva koji se čitaju i kao kratki eseji o povijesti pravnih pojmova.

Kao ogledni primjer dijakronijske analize nazivlja knjiga Snježane Husinec nezostavan je priručnik za sve studente filoloških doktorskih studija koji se namjeravaju baviti istraživanjima jezika struke, no jednako će biti zanimljiva i iskusnijim terminolozima i jezikoslovcima, odnosno svima koje zanima kako stručno znanje učiniti razumljivim i kako povijest pretočiti u sadašnjost.

Ana Ostroški Anić